تأثیر فضای اخباریین و برداشت آنها از روایت حرف واحد بر ذهن وحید بهبهانی

> و قال الأستاذ أيده اللّٰه تعالى في حاشية المدارك رادا على الشهيد الثاني ما نصه لا يخفى أن القراءة عندنا نزلت بحرف واحد من عند الواحد و الاختلاف جاء من قبل الرواية فالمراد بالمتواتر ما تواتر صحة قراءته في زمان الأئمّة عليهم السلام بحيث كانوا يجوزون ارتكابه في الصلاة و غيرها لأنهم عليهم السلام كانوا راضين بقراءة القرآن على ما هو عند الناس بل ربما كانوا يمنعون من قراءة الحق و يقولون هي مخصوصة بزمان ظهور القائم عجل اللّٰه تعالى فرجه انتهى.(قلت) يشير بذلك إلى الأخبار الواردة في ذلك كخبر سالم بن سلمة و غيره و كلامه ككلام الشيخ و الطبرسي و الكاشاني يعطي وجوب القراءة بهذه القراءات و إن لم تكن قرآنا رخصة و تقية و فيه بعد [1]

«و فیه بعد»! این وجه البعد را خدمت شما عرض می‌کنم، هم شما آن را ببینید و هم همکاری ذهنی کنید. اگر «وجه البعد» را به صدات رساندید می‌شود وجه الاستحاله. اگر وجه البعد زیاد شد، درصورتی‌که دیگران قبول کنند می‌شود وجه الاستحاله.

در اینجا فرمودند: «**و قال الأستاذ أيده اللّٰه تعالى في حاشية المدارك رادا على الشهيد الثاني**». شهید ثانی چه فرمودند؟ عبارت مرحوم شهید در روض الجنان، چاپ جدید، جلد دوم، صفحه هفتصد است. شهید می‌فرمایند:

> والمراد بالإعراب هنا ما تواتر نقله منه في القرآن ، لا ما وافق العربيّة مطلقاً، فإنّ القراءة سنّة متّبعة، فلا تجوز القراءة بالشواذّ وإن كانت جائزةً في العربيّة.والمراد بالشاذّ ما زاد على قراءة العشرة المذكورة، كقراءة ابن مسعود وابن محيصن وقد أجمع العلماء على تواتر السبعة ، واختلفوا في تمام العشرة ، وهي قراءة أبي جعفر ويعقوب وخلف. والمشهور بين المتأخّرين تواترها ، ومِمّن شهد به الشهيد رحمه‌الله، ولا يقصر ذلك عن ثبوت الإجماع بخبر الواحد ، فتجوز القراءة بها ، مع أنّ بعض محقّقي القرّاء من المتأخّرين أفرد كتاباً في أسماء الرجال الذين نقلوها في كلّ طبقة ، وهُمْ يزيدون عمّا يعتبر في التواتر، فتجوز القراءة بها إن شاء الله.[2]

«والمراد بالإعراب هنا»؛ می‌فرمایند در نماز باید اعراب را مراعات کنید، اگر مراعات نکنید نماز باطل است. **«ما تواتر نقله منه في القرآن»؛** آن چه که نقلش متواتر است. **«لا ما وافق العربيّة مطلقاً»؛** هر اعرابی که با عربیت موافق است در نماز بخوانید، درست است. نه، حتما باید این اعراب به نقل متواتر نقل شده باشد.**«فإنّ القراءة سنّة متّبعة»؛** این اعراب هم سنت شرعی است و به ملک وحی مستند است. به پیامبر خدا مستند است. اعراب قرائت هم سنت است. به صرف اینکه در عربی صحیح است شما حق ندارید که بخوانید.

«فلا تجوز القراءة بالشواذّ»؛ چون متواتر نیستند.**«وإن كانت جائزةً في العربيّة»**؛ قرائت شاذه در عربی جایز است اما مجاز نیستید که بخوانید. **«والمراد بالشاذّ ما زاد على قراءة العشرة المذكورة، كقراءة ابن مسعود وابن محيصن وقد أجمع العلماء على تواتر السبعة»؛** قراء سبع و قرائات سبع که اجماعی است. یک نفر مخالف ندارید. ببینید شیخ الطائفه و ... همه می‌گویند. نزد آنها واضح است.

«واختلفوا في تمام العشرة»؛ آیا هفت تا به ده تا می‌رسد یا نمی‌رسد؟**«وهي قراءة أبي جعفر ويعقوب وخلف. والمشهور بين المتأخّرين»؛** متاخرین یعنی حدود صد سال، دویست سال قبل از شهید ثانی، **«تواترها»؛** مشهور بین متاخرین تواتر عشر است. همانطور که عرض کردم وقتی ابن جزری از سبکی استفتاء کرد، ادعای ضرورت کرد. گفت تواتر قرائات عشر ضرورة المسلمین. ضروری دین است. در النشر ابن جزری بود. بعد فرمودند:

«ومِمّن شهد به»؛ به تواتر قرائات عشر،**«الشهيد رحمه‌الله، ولايقصر ذلك عن ثبوت الإجماع بخبر الواحد فتجوز القراءة بها»**؛ یک نفر که می‌گوید اجماع داریم شما اعتنا می‌کنید، شهید هم می‌گوید تواتر عشر از آن کمتر نیست. این «لایقصر»عبارت شیخ علی کرکی –صاحب جامع المقاصد- است.

«مع أنّ»؛ اینجا را ببینید؛اینجا حاشیه وحید بر کتاب مدارک است. در اینجا صاحب مدارک از جدشان عبارتی را نقل کرده‌اند. می‌گویند «قال جدی» که مرحوم شهید ثانی باشند. آن عبارت مدارک که وحید به آن حاشیه زده‌اند و نقل شده همینی است که الآن می‌خوانم. عبارت شهید در روض الجنان است. می‌فرمایند: **«مع ان بعض محقّقي القرّاء من المتأخّرين أفرد كتاباً في أسماء الرجال الذين نقلوها في كلّ طبقة»**؛ از کل طبقات قراء اسم برده،«وهُمْ»؛ در هر طبقه‌ای« **يزيدون عمّا يعتبر في التواتر»؛** هر کسی این کتاب را ببیند، می‌بیند طبقات تواتر در هر طبقه‌ای از تواتر بیشتر است.«فتجوز القراءة بها إن شاء الله».

اینکه این کتاب چیست، قبلاً زیاد تکرار شده و دیگر تکرار نمی‌کنم. شاید کتاب اول ابن جزری باشد. آن چه که از او معروف است، غایة النهایة في طبقات القراء است. کتاب اول او نهایة الدرایات است. متأسفانه این کتاب در دستها نیست. حال آیا نسخه خطی آن جایی پیدا می‌شود یا نه، نمی‌دانم. این عبارت شهید ثانی بود.

خب جناب وحید به‌بهانی چه فرمودند؟

> قوله: وقد نقل جدّي رحمه‌الله عن بعض محقّقي القراءة.
>
> لا يخفى أنّ القرآن عندنا نزل بحرف واحد من عند الواحد ، والاختلاف جاء من قبل الرواية، فالمراد بالمتواتر ما تواتر صحة قراءته في زمان الأئمّة عليهم‌السلام ، بحيث يظهر أنّهم كانوا يرضون به ويصحّحونه ويجوّزون ارتكابه في الصلاة

> وغيرها ، لأنّهم كانوا راضين بقراءة القرآن على ما هو عند الناس، بل ربما كانوا يمنعون من قراءة الحق وكانوا يقولون: هي مخصوصة بزمان ظهور القائم عليه‌السلام**[3]**

«قوله: وقد نقل جدّي رحمه‌الله عن بعض محقّقي القراءة»؛کتابی است که در تمام طبقات متواتر است. وحید در اینجا با جوی که از قرن یازدهم به پا شده روبرو است. همانطور که عرض کردم قبل از آن در کتب فقهی یک نفر ندیدیم. بلکه در هیچ کتابی ندیدیم که با توجه به مفاد حرف واحد بگویند چون «انا القرآن نزل على حرف واحد»، پس تنها یکی از قرائات درست است و قرائات سبع درست نیست. میگویند سید بن طاووس، ایشان که اصلاً کلمه حرف واحد را نیاورده است، ما عبارات ایشان را خواندیم. ایشان نگفت چون قرآن حرف واحد است، ایشان در درگیریای که با بلخی داشت آن فرمایش را داشتند.

جناب نجم الائمه رضی هم نگفت چون حرف واحد است، پس تنها یکی از قرائات درست است. بلکه تنها در قرائت حمزه گفت «لانسلم تواتر القرائات». یعنی قبول ندارم هر چه که هر قاری میگوید به منبع وحی برسد. این خیلی تفاوت دارد با اینکه اصلاً تعدد قرائت را قبول نداشته باشد، چون حرف واحد است. بنابراین این یک سؤال خیلی خوبی بود؛ یک مورد قبل از قرن یازدهم پیدا کنید که یک عالم گفته باشد، چون قرآن نزل على حرف واحد، پس تنها یکی از قرائات سبعه درست است. ما پیدا نکردیم. فضایی که بعد از قرن یازدهم به پا شده، ذهن یک فحل میدان علم مثل وحید را دچار شبهه کرده که «انا القرآن عندنا حرف واحد»؛ یعنی مشهور بین روایات امامیه است که حرف واحد است. زمینه صدور این روایت هم از بین رفته بود. وحید بزرگ‌ِبزرگ را بین عباراتی گذاشته که تعارف دارد .

---

[1]مفاتح الكرامة في شرح قواعد العلامة(ط - دار الاحياء التراث) ج ۲ ص ۳۹۳

[2]روض الجنان في شرح إرشاد الأذهان ج۲ ص۲۴۰

[3] الحاشيةعلىمدارك‌الأحكام ج۳ ص۲۰

بازبینی #2
ایجاد شده 25 آوریل 2024 13:34:40 توسط ... .
به روزرسانی شده 3 ژوئن 2024 11:02:09 توسط ... .